

T. B. M. M.

(S. Sayısı : 1'e 1 inci Ek)

2972 Sayılı Mahallî İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanunun 29 uncu Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair 10.12.1991 Tarihli ve 3764 Sayılı Kanun ve Anayasanın 89 uncu Maddesi Gereğince Cumhurbaşkanınca Bir Daha Görüşülmek Üzere Geri Gönderme Tezkeresi ve İçişleri Komisyonu Raporu (1/307)

*Türkiye**Cumhurbaşkanlığı*

18.12.1991

*Kan. Kar : 39-18/A-5-91-590***TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA**

İlgi : 11 Aralık 1991 tarih ve 100/649 sayılı yazınız.

İlgideki yazınıza ekli olarak gönderilen 10.12.1991 tarih ve 3764 sayılı "2972 Sayılı Mahallî İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanunun 29 uncu Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" incelenmiştir.

3764 sayılı Kanunun 1 inci maddesiyle 2972 sayılı Mahallî İdareler ve Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanununun 29 uncu maddesinin son fıkrasında değişiklik yapılmıştır.

Buna göre; mezkûr maddenin (a), (b), (c) bentlerinde yazılı hallerde ilandan sonra gelen 60 ıncı günü takip eden ilk Pazar, (d) bendinde yazılı halde ise, bu ilandan sonra gelen Haziran veya Kasım ayının ilk Pazar günü oy verme günüdür. Ancak, (d) bendinde yazılı halde, ilandan sonra gelen Haziran veya Kasım ayının ilk Pazar gününe 60 günden az süre kalmış ise, seçim, sonra gelen Haziran veya Kasım ayının ilk Pazar gününde yapılacaktır.

Yine bu maddede; belediye meclisi üyelikleri ile belediye başkanlığının herhangi bir nedenle boşalması halinde ise, belediye başkanlığı seçiminin, belediye meclisi üyelikleri seçim tarihine tabi olarak aynı tarihte, birlikte yapılacağı hükme bağlanmıştır.

Kanunun geçici maddesi; bu Kanunun yayımı tarihine kadar 2972 sayılı Mahallî İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanunun 29 uncu maddesine göre, yeniden seçim yapılmasına karar verilerek ilanları yapılan belediye başkanlıkları ile 30 Mart 1992 tarihine kadar herhangi bir nedenle boşalacak olan belediye başkanlıkları için oy verme günü, 1992 Haziran ayının ilk Pazar günü olarak tespit etmiştir.

Öte yandan Geçici Maddenin 3 üncü fıkrasında, yeni başkanın göreye başlamasına kadar geçecek süre içinde başkanlık görevini yürütmek üzere belediye meclisinin üyeleri arasından birisini başkanvekili olarak seçmesi öngörülmüştür.

Türkiye Büyük Millet Meclisi

(S. Sayısı : 1'e 1 inci Ek)

Kanuna dayanak yapılan gerekçeye göre seçimlerin sık sık yapılmasının mahzurları ortaya konmuş ve iklim koşullarına göre en uygun zamanın İlkbahar ve Sonbahar ayları olduğu belirtilmiştir.

Ne var ki, belediye meclisi üyelikleri seçimlerinin durdurulması düşünülmeyeceğine göre, bu gerekçeler zayıf kalmakta, Kanun kendi içinde çelişki yaratmaktadır.

Kanunun 1 inci maddesinin 2 nci fıkrasının 2972 sayılı Kanununun 29 uncu maddesinin (a), (b), (c) bentleri için yapılan düzenleme yönünden ve son cümlesi bakımından herhangi bir sorun yoktur. Fakat (d) bendi yönünden, yani belediye başkanlıklarında herhangi bir nedenle boşalma durumunda, ilandan sonra gelen Haziran ve Kasım ayının ilk Pazar gününe 60 günden az süre kalmış ise, seçim makul olmayan bir süre ertelenebilecektir.

Örneğin; ilan Mayıs ayında yapılmış ise seçim Kasım ayında, Ekim ayında yapılmış ise takip eden yılın Haziran ayında yapılacaktır.

Keza, geçici madde ile işlemeye başlayan seçim süreci durdurulmuş, Aralık, Ocak ve Şubat aylarında yetkili mercilerce yapılacağı ilan olunan toplam yirmi merkezdeki seçimler Haziran 1992 tarihine ertelenmiştir.

Özetlemek gerekirse; Kanunun 1 inci maddesi ile belediye başkanlıklarındaki boşalmaların uzunca bir süre ve makul kabul edilemeyecek bir zaman içinde doldurulması sonucu doğacaktır.

Ayrıca Kanununun geçici maddesi, seçim süreci başlatılan ve ilanı yapılan seçimleri Haziran 1992 tarihine ertelemekle yetkili merciin ilanına güvenerek kamu görevinden istifa eden kişileri, bu tarihe kadar bekletecek, bu durum kamu görevlilerinin huzursuzluğuna, hukukî emniyetin bozulmasına ve daha da önemlisi, vatandaşların Devlete olan güven ve saygısını yitirmesine neden olabilecektir.

Anayasanın 127 nci maddesinde; mahallî idarelerin, il, belediye veya köy halkının mahallî müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzelkişileri olduğu ve kuruluş ve görevleri ile yetkilerinin yerinden yönetim ilkesine uygun olarak kanunla düzenleneceği gösterilmiştir.

Anayasanın 67 nci maddesi vatandaşların, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak seçme ve seçilme hakkına sahip olduğunu vurgulamış; 13 üncü maddesi ise, bu hakların sınırlandırılmasının demokratik toplum gereklerine aykırı olamayacağını ve öngörüldükleri amaç dışında kullanılmayacağını hüküm altına almıştır.

Öte yandan, demokratik toplumlarda mahallî idareler, büyük önemi haiz kuruluşlardır. Bir görüşe göre, demokrasi, mahallî idarelerde uygulama alanı bulur.

Bu itibarla, mahallî idareler organlarında vaki boşalmaların, mümkün olan süratle doldurulması esas olmak gerekir. Makul süreleri aşan ertelemeler, hem Anayasanın 127 nci maddesinin ruhuna aykırı düşer, hem vatandaşların seçme ve seçilme haklarının demokratik toplum düzeni gereklerine aykırı biçimde sınırlandırılmasına ve bu sınırlamanın öngörülen amacı aşan şekilde kullanılmasına yol açar.

Nitekim, Anayasa Mahkemesi söz konusu Anayasa maddelerini aynı doğrultuda yorumlamıştır. Gerçekten Yüce Mahkeme, 3420 sayılı "298 Sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun, 2820 Sayılı Siyasî Partiler Kanununun ve 2972 Sayılı Mahallî İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkındaki Kanunun Bazı

Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun” hakkında açılmış bulunan davada verdiği iptal kararında (14.6.1988 gün ve 1988-14; 1988-18 sayılı karar) özetle şu gerekçelere yer vermiştir.

“... Böylece, her yerel yönetim biriminde ara seçime kadar geçecek seçimin aynı olmaması nedeniyle halkın yönetimdeki etkinliğini diğerinden farklı olacak, başka bir anlatımla demokratik katılım hepsinde farklı sürelerle askıya alınmış olacaktır...”

“... Yerel yönetimlerdeki boşalmanın hemen doldurulmaması demokratik katılımın uzunca bir süre kesintiye uğraması sonucunu doğurmaktadır. Bunun Anayasanın 127 nci maddesinin birinci ve ikinci fıkrasında hükme bağlanan yerinden yönetim ilkesine açık bir aykırılık oluşturduğunda duraksamaya yer yoktur...”

“...İncelenen kural, çağdaş batı demokrasilerinin en güçlü niteliği olan katılımcılığın sürekli biçimde etkin olma öznesini önemli ölçüde zedeleyerek bireyleri ve toplumu kamu işlerinde söz sahibi olmaktan uzaklaştırmaktadır. Boşalan organ, her zaman seçilmemiş üyelerle değil, seçilmiş üyelerle de doldurulsa hukuken sakınca giderilmiş olmaz. Önemli olan, boşalan yerlerin seçilmiş kişilerce rastgele doldurulması değil, seçmenin o yer için seçtiği kimseler tarafından doldurulmasıdır...”

“... Yeni düzenlemedeki amacın ne olduğu anlaşılammakla birlikte, eğer amaç, kamuoyunda sık sık seçim tartışmalarına yol açılmaması ise getirilen sınırlama, bu amacı aşmakta, siyasî hakların özüne dokunur bir nitelik kazanmaktadır. Kaldı ki, bu amacın kamu yararı düşüncesine dayalı olduğu da söz götürür. Çünkü, çağdaş demokrasilerde amaç, halkın kamu işlerinde etkinliğinin sağlanabilmesi için katılımın azaltılması değil, artırılmasıdır... Ülkemizde 1963 yılından bu yana yerel ara seçimler boşalmayı izleyen kısa bir hazırlık döneminden sonra hemen yapılagelmiş ve yeniden yönetim ilkesinin dayanağını oluşturan demokratik öğesinden ödün verilmemiştir. Şimdi bu gelenekten geriye dönülmesi düşünülemez...”

“... Yerinden yönetim ilkesinde esas, halkın katılımının sağlanması olduğundan bunun doğal sonucu, organlardaki boşalmaların zaman geçirilmeden doldurulmasıdır...”

Yukarıya aldığımız Anayasa Mahkemesi Kararında özenle vurgulanan husus ve hâkim gerekçe; yerinden yönetim ilkesinde esas olan, halkın katılımının sağlanması ve bunun doğal sonucu, organlardaki boşalmanın zaman geçirilmeden doldurulmasıdır.

Bilindiği üzere, Anayasa Mahkemesi kararları; yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzelkişileri bağlar.

Bir başka açıdan, 3764 sayılı Kanun, belediye başkanlıkları seçimlerini makul olmayan süre dışına çıkarmak ve ilanı yapılmış seçimleri ertelemekle, vatandaşların sahip olduğu seçme ve seçilme haklarını, demokratik toplum düzeni gereklerine aykırı olarak sınırlamakta ve bu sınırlama öngörülen amacı aşmaktadır. Bu bakımlardan kanun, hem Anayasa'nın 127 nci maddesinin esprisine, hem açıklanan Anayasa Mahkemesi Kararına ters düşmektedir.

Bu itibarla 10.12.1991 tarih ve 3764 sayılı “2972 Sayılı Mahallî İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanununun 29 uncu Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” Anayasanın 89 uncu Maddesi gereğince bir defa daha görüşülmek üzere iade edilmiştir.

Arz olunur.

Turgut Özal
Cumhurbaşkanı

İçişleri Komisyonu Raporu

Türkiye Büyük Millet Meclisi

İçişleri Komisyonu

Esas No. : 1/307

Karar No. : 3

25.12.1991

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

'2972 Sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanunun 29 uncu Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair 10.12.1991 tarih ve 3764 Sayılı Kanun ve Anayasanın 89 uncu Maddesi Gereğince Cumhurbaşkanınca Bir Daha Görüşülmek üzere Geri Gönderme Tezkeresi" Komisyonumuzun 25.12.1991 tarihli toplantısında Adalet ve İçişleri Bakanlığı temsilcilerinin de katılımıyla incelenip görüşülmüştür.

Cumhurbaşkanlığının 18.12.1991 tarihli iade yazısı, 3764 Sayılı Kanunla birlikte müzakere edilmiş ve aşağıdaki sonuçlara varılmıştır.

1. Cumhurbaşkanlığı, belediye meclisi üyelikleri seçimlerinin durdurulmamasını Kanunun kendi içinde bir çelişki olarak görmektedir. 3764 Sayılı Kanunla belediye meclisi üyelikleri seçimlerinin durdurulmaması bir çelişki değil, demokratik yaklaşımının bir sonucudur.

2. Cumhurbaşkanlığı, seçim süreci başlatılan ve ilanı yapılan seçimleri Haziran 1992 tarihine ertelemekle yetkili merciin ilanına güvenerek kamu görevinden istifa eden kişilerin huzursuzluğuna, hukukî emniyetin bozulmasına, vatandaşların Devlete olan güven ve saygısını yitirmesine neden olabileceği görüşündedir. Oysa 3764 Sayılı Kanununun geçici maddesinin son fıkrasında geçen "belediye başkanlığı ara seçimlerinde aday ve aday adayı olan Devlet memurları ile diğer kamu görevlileri, aday veya aday adaylığından istifa etmeleri kaydıyla bu Kanunun yayımından itibaren bir ay içinde müracaat etmeleri halinde, kazanılmış hakları ile eski veya eşdeğer bir göreve dönebilirler. Adayları kesinleşmiş yerlerde adaylığı kazanamamış olanlar hakkında da aynı hükümler uygulanır." hükümleriyle kamu görevinden istifa eden kişilerin anılan gerekçede belirtilen sıkıntıları giderilmektedir.

3. Geçmiş yıllarda çıkartılan 31.3.1988 gün ve 3420 Sayılı Kanun Anayasa Mahkemesinin 14.6.1988 gün ve 1988-14; 1988-18 sayılı kararı ile iptal edilmiştir. 3420 Sayılı Kanun ve bu Kanunu iptal eden Anayasa Mahkemesi Kararı gözönünde tutularak 10.12.1991 gün ve 3764 Sayılı Kanunla yerinden yönetim ilkesi esas alınmış; halkın katılımının sağlanması ve bunun doğal sonucu olan organlardaki boşalmalar makul bir zaman içerisinde doldurulması öngörülmüş ve ayrıca yeni başkanın göreve başlamasına kadar geçecek süre içerisinde başkanlık görevini yürütmek üzere halkın iradesi ile seçilmiş olan belediye meclisi üyeleri arasından birisinin başkanvekili seçilmesi hükmü getirilmiştir.

Böylece Demokratik yerel yönetim anlayışına, yerel yönetim karar organlarının seçimle oluşturulması ve yerel yönetimlerin yerinden yönetim ilkelerine uygun hareket edilmiştir.

4. 10.12.1991 gün ve 3764 Sayılı Kanunla belediye seçimleri ertelenmiş değil belediye başkanlığı seçiminin, yılda iki defa yapılması düzenlenmiştir.

Yukarıda açıklanan nedenlerle Komisyonumuz Kanunun Türkiye Büyük Millet Meclisinden geçtiği şekliyle aynen kabulüne karar vermiş ve Kanunun maddeleri ayrı ayrı görüşülerek daha sonra da Kanunun tümü oylanarak kabul edilmiştir.

Komisyonumuz; her hafta seçimlerin yapılması, ülke ve yasama organı gündemini işgal etmesi, seçim gibi demokrasinin en önemli kurumunu zedeliyeceğinden Kanunun biran önce yasalaşmasında yarar görmüş ve İçtüzüğümüzün 53 üncü maddesi uyarınca Kanunun Genel Kurulda öncelikle görüşülmesini kararlaştırmıştır.

Raporumuz Genel Kurulun onayına sunulmak üzere Yüksek Başkanlığa saygıyla arz olunur.

Başkan
İsmail Köse
Erzurum
Sözcü
Ahmet Sezal Özbek
Kırklareli
Üye
Timuçin Savaş
Adana
Üye
Hasan Çakır
Antalya
Çekinser
Üye
Nazmi Çiloğlu
Bolu
Üye
Mehmet Özkaya
Gaziantep
Üye
Abü Kıvrak
Konya
Çekinser

Başkanvekili
Nizamettin Töğüş
Batman
Kâtip
Kadir Bozkurt
Sinop
Üye
Mustafa Dursun Yangın
Ankara
Üye
Hüsamettin Korkutata
Bingöl
Çekinser
Üye
Mürmin Gençoğlu
Bursa
Çekinser
Üye
İlhan Kaya
İzmir
Çekinser
Üye
Ömer Şeker
Konya

Üye
Mehmet Erdal Koyuncu
Siirt

ANAYASANIN 89 UNCU MADDESİ GEREĞİNCE CUMHURBAŞKANINCA BİR DAHA
GÖRÜŞÜLMEK ÜZERE GERİ GÖNDERİLEN KANUN

2972 Sayılı Mahallî İdareler İle Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında
Kanununun 29 uncu Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

Kanun No. : 3764

Kabul Tarihi : 10.12.1991

MADDE 1. — 2972 sayılı Mahallî İdareler ve Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanununun 29 uncu maddesinin son fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

a, b, c bentlerinde yazılı hallerde bu ilandan sonra gelen 60 ıncı günü takip eden ilk Pazar, (d) bendinde yazılı halde ise, bu ilandan sonra gelen Haziran veya Kasım ayının ilk Pazar günü oy verme günüdür. Ancak, (d) bendinde yazılı halde, ilandan sonra gelen Haziran veya Kasım ayının ilk Pazar gününe 60 günden az süre kalmış ise, seçim, sonra gelen Haziran veya Kasım ayının ilk Pazar gününde yapılır. Belediye meclisi üyelikleri ile belediye başkanlığının herhangi bir nedenle boşalması halinde ise, belediye başkanlığı seçimi belediye meclisi üyelikleri seçim tarihine tabi olarak aynı tarihte birlikte yapılır.

GEÇİCİ MADDE — Bu Kanunun yayımı tarihine kadar 2972 sayılı Mahallî İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanununun 29 uncu maddesine göre yeniden seçim yapılmasına karar verilerek ilanları yapılan belediye başkanlıkları ile 30 Mart 1992 tarihine kadar herhangi bir nedenle boşalacak olan belediye başkanlıkları için oy verme günü 1992 Haziran ayının ilk Pazar günüdür.

2972 sayılı Mahallî İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanununun 29 uncu maddesine göre yeniden seçim yapılmasına karar verilerek ilanları yapılan belediye başkanlıkları için; bu Kanunun yayımı tarihine kadar yapılmış bulunan bütün seçim işlemleri ve bu işlemlerle kazanılmış haklar saklıdır.

Yeni başkanın görevine başlamasına kadar geçecek süre içinde başkanlık görevini yürütmek üzere belediye meclisi, üyeleri arasından birisini başkanvekili olarak seçer.

Belediye meclisi; bu Kanunun yayımı tarihinden itibaren en çok 10 gün içinde başkanvekilini seçmek için vali tarafından toplantıya çağırılır.

Subay ve astsubaylar hariç olmak üzere, birinci fıkrada gösterilen belediye başkanlığı ara seçimlerinde aday veya aday adayı, olan Devlet Memurları ile diğer kamu görevlileri, aday veya aday adaylığından istifa etmeleri kaydıyla bu Kanunun yayımından itibaren bir ay içinde müracaat etmeleri halinde, kazanılmış hakları ile eski veya eşdeğer bir göreve dönebilirler. Adayları kesinleşmiş yerlerde adaylığı kazanamamış olanlar hakkında da aynı hükümler uygulanır.

MADDE 2. — Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 3. — Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

İÇİŞLERİ KOMİSYONUNUN KABUL ETTİĞİ METİN

**2972 Sayılı Mahallî İdareler İle Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında
Kanunun 29 uncu Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun**

MADDE 1. — Kanunun 1 inci maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

GEÇİCİ MADDE — Kanunun Geçici Maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

MADDE 2. — Kanunun 2 nci Maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

MADDE 3. — Kanunun 3 üncü Maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.